

## THE INFLUENCE OF LANGUAGE AND CULTURE ON MEDICAL STUDENTS DURING STUDYING ENGLISH

*The article highlights the unity of language and culture, so that speech is able to encode or decode of culture. Therefore, the development of discursive nature of cultural competence in the context of the formation of linguistic identity of physicians in teaching professional English language is of particular relevance in terms of cross-cultural communication, which cannot be achieved without a certain level of culture of foreign language communication.*

**Keywords:** culture, language, medical students, professional English language, intercultural communication.

**УДК 378.371**

*Кошлаба І.*

## ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНО-КОГНІТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

*У статті обґрунтовано визначення поняття «комунікативно-когнітивна компетентність» та викладено основні її структурні складники й чинники формування. Кожен компонент комунікативно-когнітивної компетентності детально схарактеризований, що допоможе вирішувати багато професійно-орієнтованих завдань за умови їх ретельного застосування.*

**Ключові слова:** комунікативно-когнітивна компетентність, вищий медичний навчальний заклад, професійно-орієнтована діяльність.

В умовах невинного розвитку передових технологій, зростання світової інтеграції, розширення й стабільного зміцнення ринкових зв'язків та міжнародних, економічних, політичних, наукових і культурних відносин, володіння іноземною мовою значним чином розширює функціональний вплив людини на всі сфери суспільної діяльності. Знання однієї чи декількох іноземних мов стає не лише доступним засобом спілкування, але й показником професійної компетентності спеціаліста. Питання підготовки фахівців, здатних здобувати інформацію з іншомовних професійно-орієнтованих текстів, а також під час безпосереднього обміну інформацією між колегами з різних країн світу, є особливо актуальним у галузі охорони здоров'я, оскільки для результативного функціонування медицини від лікарів усе наполегливіше вимагають високого рівня володіння іноземною мовою. Тому важливої ролі набуває формування іншомовної комунікативно-когнітивної компетентності майбутніх працівників галузі охорони здоров'я під час професійної підготовки.

Поняття комунікативної компетентності та її когнітивний аспект досліджували вітчизняні та зарубіжні науковці, в центрі уваги яких є проблеми визначення структури іншомовної комунікативної компетентності (Н. А. Сура), принципів формування дискурсу (В. Г. Борботько), цілей навчання іноземної мови в аспекті компетентнісного підходу (С. Ю. Ніколаєва), характерних особливостей основних компонентів комунікативної компетентності (Є. Ю. Мощанська).

У статті спробуємо обґрунтувати поняття «іншомовна комунікативно-когнітивна компетентність»; виокремити та розкрити сутності її основних структурних складників та визначити чинники формування іншомовної комунікативно-когнітивної компетентності студентів вищих медичних навчальних закладів України.

Сучасний стан розвитку методичної науки, що характеризується існуванням комунікативної та когнітивної наукових парадигм, потребує їхнього поєднання під час навчання іноземної мови, щоб сконцентрувати увагу студентів як на пізнавальному аспекті, що орієнтується на стимулювання їхньої інтелектуальної активності, так і на комунікативному, орієнтованому на формування мовленнєвого автоматизму. Інтеграція наукових парадигм є нагальною потребою сьогодення, оскільки відсутність поглиблення мовленнєво-розумового змісту іншомовної комунікації у віці, коли пізнавальна діяльність є провідною, позначиться негативним чином на якості мовлення студентів, і навпаки, поглиблення змісту висловлювання спричиниться до збагачення й ускладнення його граматичних структур і лексичних одиниць. Йдеться про стимулювання мовленнєво-розумової активності студентів, котра забезпечується використанням проблемних ситуацій і завдань, які характеризуються певним рівнем когнітивної, мовної, мовленнєвої та соціокультурної складності, а розв'язання яких є когнітивним та комунікативним процесом [7]. Комунікативна компетентність найвиразніше простежується у формах діалогу, що показують, чи вміє мовець підтримувати тему розмови, аргументувати свої позиції, ставити питання, відповідати на них, розвивати рефлексивний контроль (додавати інформацію, уточнювати й оцінювати сказане тощо). Що вищим є рівень комунікативної компетентності, то нижчим буде рівень перешкод, зумовлених мовними неточностями й помилками, неадекватністю мовних кодів, а отже, результативнішим є спілкування [8].

Під час комунікації, професійно-когнітивної, організаторської, соціальної й регулятивної взаємодії між спеціалістами однієї галузі, тобто майбутніми лікарями, формується значний обсяг знань, вмінь і навичок професійного та особистісного характеру, адже комунікативно-когнітивна компетентність

майбутнього фахівця повинна ґрунтуватися не лише на безпомилковому усвідомленні сутності професійно-орієнтованої діяльності, у сфері якої працюватиме спеціаліст, проте повинна передбачати й такі особистісні якості людини, як цілеспрямованість, креативність, самостійність, прагнення до саморозвитку і самовдосконалення, ініціативність, гуманність, а також професійні якості, що характеризують здатність до втілення на практиці таких необхідних для ефективної діяльності вмінь:

- базові когнітивні вміння, тобто здатність спостерігати, встановлювати аналогії, зіставляти й протиставляти, структурувати, систематизувати, конкретизувати, аналізувати факти та явища, що сприяють розвитку професійних умінь майбутнього лікаря в процесі набуття досвіду;

- методологічні когнітивні вміння, тобто інтелектуальна можливість особи сформулювати мету діяльності, вибрати відповідні способи, засоби та методи досягнення поставленої мети, тобто здатність адекватно оцінити свої професійні сили й обрати ту галузь медицини, де майбутній спеціаліст принесе найбільше користі суспільству ;

- аналітичні когнітивні вміння, тобто сприйняття та аналіз світоглядних соціально, особистісно й професійно важливих аспектів завдання, адже лікар повинен швидко та продумано приймати рішення, що стосуються життя та здоров'я пацієнтів, беручи до уваги проблему загалом.

Отже, під іншомовною комунікативно-когнітивною компетентністю слід розуміти добре розвинену здатність до здійснення фахової діяльності за допомогою мовленнєво-розумової активності й готовності розв'язувати проблемні завдання професійного характеру засобами мови на основі сформованого мовного простору, картини світу, особистості тощо [2].

Щодо визначення структури іншомовної комунікативно-когнітивної компетентності, то такі дослідники, як Н. А. Сура, С. Ю. Ніколаєва, Е. Ю. Міщанська, О. І. Вовк та інші виокремлюють її основні складники: дискурсивний, мовленнєвий або соціолінгвістичний, лінгвістичний або мовний, соціокультурний, стратегічний і прагматичний.

**Дискурсивна компетентність** – це здатність поєднувати окремі речення у зв'язне усне або письмове повідомлення, дискурс, використовуючи для цього різноманітні синтаксичні, граматичні та семантичні засоби [4]. Така здатність побудови цілісних, зв'язних і логічних висловлювань різних функціональних стилів в усному та письмовому мовленні на основі розуміння професійно-орієнтованих текстів під час читання й аудіювання є важливим складником формування високоосвіченого фахівця галузі охорони здоров'я в умовах міжкультурної комунікації майбутніх лікарів. У культурі спілкування дискурсивна компетентність виявляється у вмінні планувати дискурс і

скеровувати його в потрібному напрямку для здійснення комунікативного впливу на адресата. Таке вміння ґрунтується на сукупності здібностей і властивостей, що дозволяють здійснювати людську комунікативну діяльність, а саме: говорити, спілкуватися, створювати усні й письмові мовленнєві вислови, що відповідають меті та умовам комунікації, сприймати інформацію з текстів і, таким чином, опановувати іноземну мову [1]. Виходячи з цього, дискурсивну компетентність, спрямовану на сприйняття, усвідомлення і відтворення інформації, можна розглядати як специфічну форму пізнавальної діяльності. Існує безпосередній вплив рівня розвитку дискурсивної компетентності на загальний рівень комунікативної компетентності, тобто що вищим є рівень дискурсивної компетентності, то повніший вибір засобів комунікації відповідає її цілям, що визначає успішність комунікативної діяльності.

**Мовленнєва компетентність** – це здатність розуміти та продукувати словосполучення і речення з такою формою і таким значенням, які відповідають конкретному соціолінгвістичному контекстові іншомовної комунікації [4]. Іншими словами – це володіння способами формування і формулювання думок за допомогою мови, яка забезпечує можливість організувати і здійснити мовленнєву дію між співрозмовниками однієї сфери діяльності, наприклад лікарями, але носіями різних мов. При цьому комуніканти і комунікати мають певні соціальні стосунки, що виникають у відповідних сферах спілкування та реалізуються в конкретних мовленнєвих ситуаціях [5] (під сферою спілкування варто розуміти взаємопов'язаний комплекс ситуацій і тем, зумовлених потребами студентів-медиків). Мовленнєву компетентність також називають **соціолінгвістичною компетентністю**, намагаючись підкреслити вміння обирати необхідну лінгвістичну форму і спосіб висловлювання, що властиві як адресату, так і адресанту, залежно від умов мовленнєвого акту, тобто ситуації спілкування, комунікативних цілей та наміру мовця, соціального статусу співрозмовника. Мовленнєва або соціолінгвістична компетентність зазвичай реалізується в комунікативних професійно-орієнтованих ситуаціях, які відрізняються від комунікативних ситуацій щоденного спілкування добором соціально зумовлених мовленнєвих реакцій особистості на відповідні обставини, предмети, об'єкти професійної діяльності та відношення між ними.

**Лінгвістична або мовна компетентність** – це здатність розуміти та продукувати вивчені або аналогічні їм висловлювання, а також потенційна здатність розуміти нові, не вивчені висловлювання іншомовного середовища [4]. Лінгвістична компетентність є одним із компонентів змісту навчання іноземної мови професійного спрямування та здатністю студента-медика практично користуватися мовною системою відповідно до норм мови і

культури. Оволодіння мовним матеріалом складає основу формування мовної компетентності студента, компонентними складниками якої є:

- фонетична компетентність, тобто вміння вживати просодичні засоби, такі як мелодія, інтонація, ритм, дотримання усного поділу речень на ритмічні групи;

- граматична компетентність формується правильним підбором граматичних конструкцій для навчання іноземної мови професійного спрямування, що ґрунтується на дотриманні ситуативного (контекстуального) підходу, оскільки мовні функції, необхідні для виконання комунікативних завдань, визначаються контекстом, пов'язаним із навчанням та фаховим спрямуванням;

- лексична компетентність студента розкривається в системі знань і здатності використовувати мовний словниковий запас у межах професійних тем спілкування;

- семантична компетентність, яка розглядає здатність студента усвідомлювати й контролювати організацію змісту, інтегрується в розвиток мовленнєвої комунікативної компетентності, оскільки питання змісту посідає центральну позицію в комунікації. Внутрішньолексичні зв'язки, значення граматичних категорій, структур і логічних зв'язків мають велике значення в розумінні та продукуванні дискурсу іноземною мовою професійного спрямування [6].

**Соціокультурна компетентність** – це здатність розуміти поведінку людини, спираючись на систему знань про національно-культурні особливості та реалії країни, жителем якої і є адресат, сприймати його як члена заданого культурного шару і поводитися так, щоб представник цільової культури зміг правильно розуміти адресанта. Ця компетентність означає розуміння всіх аспектів культури, але особливо – соціальної культури, цінностей і традицій народу. Під час вивчення іноземної мови професійного спрямування студентами-медиками формування соціокультурної компетентності передбачає ознайомлення з тими фактами, що мають прямий та опосередкований стосунок до професійних цілей майбутніх лікарів: а) соціо-економічно-історичні факти, що відображають культурний контекст у широкому розумінні, з яким буде пов'язана майбутня професійна діяльність; б) антропологічні факти, «невидимі очевидності», що містять поняття концепції часу, простору, ієрархії, влади, навколишнього оточення, експліцитності та імпліцитності в спілкуванні; в) культура в лікарнях, аптеках, установах охорони здоров'я. Таким чином, соціокультурна компетентність сприяє розвитку вмінь, характерних для поведінки в різних культурних і професійних ситуаціях, та реагування на них [4].

**Стратегічна компетентність** – це здатність ефективно брати участь в іншомовній комунікації, обираючи для цього вірну й адекватну стратегію дискурсу для підвищення ефективності комунікації [4]. Майбутній лікар чи інший працівник галузі охорони здоров'я повинен дотримуватися певних правил поведінки, які виявляються не лише в манерах, але й у конструктивності висловлювань. Тому тоді, коли фахівець не погоджується з методами діагностики, тактикою лікування чи іншими особливостями організації лікувальної роботи, необхідно подати своє несхвалення таким чином, щоб його не лише зрозуміли іншомовні колеги, але й не мали підстав сприйняти критику як образу.

**Прагматична компетентність** – це володіння мовою з погляду її користувача, тобто вибір, який він здійснює під час використання мови в соціальній взаємодії, а також вплив того, що висловлено, на інших учасників акту комунікації [6]. Прагматична компетентність припускає використання мовцем мовних і паралінгвістичних засобів, що є адекватними ситуації і середовищу спілкування, серед яких виокремлюють: а) зовнішні вияви почуттів та емоцій: міміка – рух м'язів обличчя, жестикулювання – рух окремих частин тіла, пантоміміка – моторика всього тіла (кінесика); б) дотик у ситуації спілкування: потиск руки, поплескування по плечу і под. (такесика); в) норми просторової та часової організації (проксемика); г) акустичні характеристики якості голосу: тембр, висота, гучність, інтонація, фразові та логічні наголоси (паралінгвістика); д) додавання до мовлення пауз, сміху, кахикання та ін. (екстралінгвістика) [4]. Компетентний медик повинен враховувати усі особливості інших культур, беручи до уваги погляди, манери поведінки та реалії життя закордонних колег, адже те, що є привітним в одній культурі, може бути ознакою нетактовності чи образою в іншій.

Таким чином, під час навчання та набуття професійної іншомовної комінукативно-когнітивної компетентності майбутні лікарі повинні оволодіти комунікативною здатністю розв'язувати професійно-спрямовані завдання в процесі міжкультурного спілкування із закордонними колегами. Така здатність передбачає сукупність знань, умінь і навичок, які дозволяють майбутньому фахівцеві галузі охорони здоров'я реалізовувати їх для досягнення найефективніших результатів комунікації, тобто спілкування, що дає змогу лікарям розуміти одне одного, уникаючи при цьому непорозумінь чи неточностей. Для набуття та вдосконалення знань, умінь і навичок студент-медик повинен навчитися застосовувати такі компоненти комунікативно-когнітивної компетентності у своїй практиці спілкування з колегами, як дискурсивна компетентність, мовленнєва або соціолінгвістична компетентність, лінгвістична або мовна компетентність, соціокультурна компетентність,

стратегічна компетентність і прагматична компетентність. Кваліфікований фахівець повинен володіти іноземною мовою на рівні, що дозволяє йому активно і вільно використовувати її у сфері професійної діяльності. А перспективою подальших досліджень будуть досягнуті студентами-медиками позитивні результати, адже дуже важливо, щоб вивчення мови мало не тільки поглиблений характер, а набуло професійного статусу, бо належне знання іноземних мов є та залишатиметься надалі однією з провідних вимог до кваліфікованих працівників галузі охорони здоров'я.

### **Список літератури**

1. Борботько В. Г. Принципы формирования дискурса : От психолингвистики к лингвосинергетике / В. Г. Борботько. – [2-е изд., стер.]. – М. : КомКнига, 2007. – 288 с.
2. Вовк О. І. Вимоги до вправ для формування комунікативно-когнітивної компетентності майбутніх філологів / О. І. Вовк // Вісник Черкаського ун-ту : Серія «Педагогічні науки». – 2011. – № 209. – С. 190–192.
3. Жура В. В. Нарративы в устном медицинском дискурсе / В. В. Жура // Прагмалингвистика и практика речевого общения : сб. науч. тр. Междунар. науч. конф., 24 ноябр. 2007 г. – Р/н/Д : ИПО ПИ ЮФУ, 2007. – С. 128–132.
4. Мощанская Е. Ю. Формирование умений невербального общения в ситуации иноязычного монологического высказывания (на примере ситуации презентации) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Елена Юрьевна Мощанская. – Пермь, 2001. – 204 с.
5. Ніколаєва С. Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентісного підходу / С. Ю. Ніколаєва // Іноземні мови. – 2010. – № 2. – С. 11–17.
6. Програма з англійської мови для професійного спілкування / Г. Є. Бакаєва, О. А. Борисенко, І. І. Зуєнок та ін. – К. : Ленвіт, 2005. – 119 с.
7. Сура Н. А. Іншомовна професійна компетентність : головні принципи та компоненти процесу навчання професійно-орієнтованого спілкування / Н. А. Сура // Вісник Луганського держ. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. – 2003. – № 4. – С. 190–192.
8. Черняк В. Д. Лакуны в лексиконе и тезаурусе как потенциальный источник комического / В. Д. Черняк // Современная языковая ситуация в свете лингвокреативной деятельности : Материалы Междунар. науч. конф. – Екатеринбург, 2008. – С. 167.

*И. Кошлага*

### **ФОРМИРОВАНИЕ ИНОЯЗЫЧНОЙ КОМУНИКАТИВНО-КОГНИТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ ВЫСШИХ МЕДИЦИНСКИХ УЧЕБНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ**

*В статье обосновано понятие «коммуникативно-когнитивная компетентность», изложено основные ее структурные составляющие и факторы формирования. Каждый компонент коммуникативно-когнитивной компетентности подробно охарактеризован, что даст возможность решать*

много профессионально-ориентированных заданий при условии их тщательного использования.

**Ключевые слова:** коммуникативно-когнитивная компетентность, высшее медицинское учебное учреждение, профессионально-ориентированная деятельность.

*I. Koshlaba*

## **FORMING FOREIGN COMMUNICATIVE AND COGNITIVE COMPETENCE IN THE STUDENTS OF HIGHER MEDICAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS**

*The article provides a thorough substantiation for «communicative and cognitive competence» concept and describes its basic structural constituents and principle factors of its formation. Each component of the communicative and cognitive competence is characterized in detail, which allows for solving many professionally-oriented tasks if they are accurately used.*

**Keywords:** communicative and cognitive competence, higher medical educational institution, professionally-oriented activity.

**УДК 811.161.2' 373.2(477.65)**

*Крижанівська О. І.*

## **ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ АНДРОНІМІВ КІРОВОГРАДЩИНИ**

*Статтю присвячено опису назв жінок за чоловіком у центральноукраїнському регіоні, де межують подільські говірки південно-західного наріччя, середньонадніпрянські та степові – південно-східного. Наведено фрагмент словника андронімів, описано засади його створення. Визначено регіональний арсенал андронімних суфіксів, проаналізовано їхню продуктивність.*

**Ключові слова:** андронім, словник андронімів, андронімні суфікси, морфонологічні зміни в андронімних основах.

Андроніми, або маритоніми, належать до тих груп власних особових назв, які, хоч здавна й цікавлять дослідників, але й сьогодні належать до найменш вивчених слів-онімів. Українська наука про власні імена не може похвалитися системним описом назв жінок за чоловіком: немає ні загальномовних словників андронімів, які б містили ці назви заміжніх жінок з усіх регіонів України, ні більш-менш повних регіональних лексиконів, котрі б повно відбивали в конкретний історичний період усі андроніми району, області (за умови адміністративно-територіального, регіонального підходу) чи то говірки, діалекту (за мовно-територіальними принципами аналізу). Завдяки дослідженням П. П. Чучки дещо краще вивчено андронімію Закарпаття [2], а